

права и права других людей, то тогда дети смогут активно участвовать в создании культуры прав человека.

Библиография:

1. Planul-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2021–2022// https://mecc.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_2021-2022_pt_siteul_mecc_plasat_la_20.04.2021.pdf
2. Компасито: Пособие по обучению детей правам человека//Авт. Мария Эмилия Бредероде-Сантос, Джо Клейес, Ранья Фазах, Аннет Шнайдер, Жужанна Селени. 2008.
3. Первые шаги. Начальный курс обучения правам человека: Учебное пособие. – М.: Издательство «Права человека», 2003.

PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF WELL-BEING IN ADULTS AND CHILDREN DETERMINANTELE PSIHOLOGICE ALE STĂRII DE BINE LA ADULȚI ȘI COPII

Maria POPESCU,
dr., lector universitar, UPS „Ion Creangă”
Irina COJOCARU,
doctorandă, UPS „Ion Creangă”

CZU: 159.923.3

Summary: The subjective state of well-being reflects the perception and individual evaluation of one's own life, affective state, of psychological and social functioning.

In this article we describe the psychological determinants of well-being that are authentic for both adults and children, adolescents. School, the school group is very important for any child, because his personality is shaped in the context of interpersonal, group and intergroup relationships. Through interactions, communication with peers and teachers, harmonious, well-being interindividual and intraindividual social relations are promoted. This relationship is mediated by the importance attributed by the actor to social relations and the culture of the environment that prescribes psycho-emotional support as a coping mechanism. The psychological well-being of the child, of the student, of the teacher is found in the social support.

Rezumat: Starea subiectivă de bine reflectă percepția și evaluarea individuală asupra propriei vieți, stări afective, ai funcționării psihologice și sociale.

În acest articol descriem determinantele psihologice ale stării de bine care sunt autentice atât pentru adulți cât și pentru copii, adolescenți. Școala, grupul școlar este foarte important pentru orice copil, căci personalitatea lui se modelează în contextul relațiilor interpersonale, grupale și intergrupale. Prin intermediul interacțiunilor, a comunicării cu semenii și profesorii se promovează relații sociale interindividuale și intraindividuale armonioase, de bunăstare. Această relație este mediată de importanța atribuită de actor relațiilor sociale și de cultura mediului care prescrie suportul psiho-emoțional ca mecanism de coping. Bunăstarea psihologică a copilului, a elevului, a cadrului didactic se regăsește în suportul social.

Key words: subjective well-being, psychological well-being, students, school group, interpersonal relationships, communication.

Cuvinte-cheie: stare subiectivă de bine, bunăstare psihologică, elevi, grup școlar, relații interpersonale, comunicare.

Starea subiectivă de bine este un concept care îi interesează din ce în ce mai mult pe specialiștii care studiază aspectele psihologice ale bunăstării. În abordarea stării subiective de bine există două direcții: una hedonistă care prevede fericire ca prefață a sentimentelor, emoțiilor

pozitive și absența a celor negative și una eudaimonică care se centrează pe viața trăită în mod satisfăcător și plăcut.

Starea de bine, fiind studiată ca temă de bază în psihologie mai mult de treizeci de ani, în mare parte un merit deosebit îi revine lui Diener (1984). Potrivit autorului, starea de bine a individului este considerată subiectivă, întrucât acesta evaluează el însuși, într-un mod general, măsura în care trăiește bunăstarea și îi oferă acesteia un sens în acord cu propria experiență [8].

Starea subiectivă de bine, este definită în mod operațional, din punct de vedere hedonist, ca exprimând trăirea unui nivel înalt de sentimente și emoții pozitive, a unui nivel scăzut de afecte negative și a unui grad sporit de satisfacție de propria viață. În măsură în care individul întrunește aceste trei componente, se poate aprecia dacă acesta posedă un optim al stării subiective de bine.

Potrivit altei viziuni, starea subiectivă de bine este mai mult decât fericirea, sugerându-se că fericirea nu desemnează în mod necesar faptul că persoana se simte bine din punct de vedere psihologic. Această perspectivă se referă la eudaimonie și vizează procesul continuu de autoactualizare a potențialului propriu, ține de viața trăită frumos, în acord cu necesitățile personale de creștere. Totuși se consideră că există o substanțială suprapunere între experiența hedonică și cea eudaimonică, fapt confirmat de studiile realizate de Waterman, Schwarty și Conti, dar și de cele realizate de Bauer, McAdams și Pals. Poziția luată de Waterman și colaboratorii săi este că cele două sunt strâns corelate [9].

În studiile teoretice privind starea subiectivă de bine, ea este definită având două dimensiuni: afectivă și cognitivă, reflectând maniera în care fiecare individ își evaluează propria viață sau măsura în care acesta consideră că existența sa este una împlinită. Dimensiunea afectivă se raportează la balanța emoții pozitive și emoții negative, iar cea cognitivă reprezintă satisfacția de viață. Daniels (apud Argyle) analizează dimensiunea afectivă a stării de bine prin intermediul unor experiențe, stări, dispoziții afective cum ar fi: anxietate – confort, mânie – calm, depresie – plăcere, plictiseală – entuziasm [6].

Starea subiectivă de bine reflectă percepția și evaluarea individuală asupra propriei vieți, în termenii propriei stări afective, ai funcționării psihologice și sociale. Cercetătorii care se ocupă cu studiul bunăstării utilizează adesea noțiunea de sănătate mentală ca fiind sinonim cu starea de bine subiectivă (Diener, Lukas) [apud 3, 8].

Michael Argyle (Psihologia fericirii, 2003) menționează termenul de fericire ca fiind sinonim cu starea subiectivă de bine și consideră că pentru toată lumea are un înțeles definit de două componente, anume emoțiile pozitive și satisfacția față de propria existență. Lipsa depresiei sau a altor stări negative, precizează Argyle, este parte din starea de bine psihologică, evocând studii în care satisfacția față de viață și emoțiile pozitive corelează negativ cu depresia și anxietatea [6].

În încercarea de a defini în termeni psihologici conceptul starea de bine, acesta a fost asociat cu o cerință transcendențială pentru existența umană, ceea ce Geertz (apud Diener) numea o omniprezență orientativă necesară. Ființele umane au trăit întotdeauna cu necesitatea de a înțelege care este cel mai bun mod de a trăi în această lume. Totuși majoritatea cercetătorilor fenomenului *starea de bine* s-au pus de acord asupra structurii ei, afirmând că starea subiectivă de bine este constituită din două componente principale: judecățile în legătură cu satisfacția în viață și echilibrul afectiv sau măsura în care nivelul de activitate pozitivă depășește pe cel de activitate negativă în viața individului (Muntele-Hendreș, 2009, Seligman, 2004) [3, 7].

Satisfacția de viață se bazează pe un set individual de aprecieri subiective cognitive. Această abordare se bazează pe standardele de care se folosește subiectul să determine ceea ce este bun în viață (Diener, Lukas, 2000). Diener și Lukas au susținut că esența stării de bine se naște în

evaluarea globală a unei persoane față de calitatea vieții în funcție de propriile sale alegeri în ceea ce privește criteriile folosite. Cercetările privind echilibrul afectiv folosesc o noțiune de stare de bine care corespunde termenului popular de fericire. Fericirea este o orientare afectivă spre starea de bine, care implică o preponderență a emoțiilor negative. Din această perspectivă, se crede că indivizii sunt fericiți atunci când experimentează mai multe sentimente pozitive decât negative pe parcursul vieții [apud 3].

Precum vedem, unele abordări conceptuale ale stării de bine s-au oferit la achiziții de însușiri socialmente dezirabile, altele dimpotrivă, la evaluarea satisfacției față de viața proprie numai după standardele pe care și le-a elaborat subiectul în acest scop, pentru uz personal, iar altele consideră starea de bine ca fiind ceea ce este considerată a fi fericirea la nivelul simțului comun, anume preponderența emoțiilor pozitive în raport cu cele negative.

Cercetătorii și-au îndreptat atenția în ultimii ani asupra condițiilor interne, condițiilor de natură psihologică care ar influența starea de bine într-un sens sau altul.

Conform mai multor cercetări un moderator important al efectelor elementelor situaționale asupra stării de bine este dimensiune de personalitate extraversiune / introversiune.

S-a dovedit astfel că extraversiunea corelează pozitiv cu fericirea și mai ales cu afectivitatea pozitivă. Relația este destul de puternică din moment ce Costa și McCrae (1980) au putut declara într-un studiu longitudinal că extraversiunea poate prezice fericirea [10].

Relația dintre extraversiune și afectele pozitive a fost găsită ca fiind strânsă într-un eșantion internațional de studenți, proveniți din 40 de state, fapt care arată că relația nu se datorează factorilor culturali specifici doar unei națiuni [10]. Extravertiții sunt mult mai receptivi la inducția dispoziției pozitive decât introvertiții. Ipoteza influenței temperamentului asupra stării subiective de bine a fost testată în multiple cadre teoretice. Gray [apud Diener] a sugerat că substratul biologic care mărește receptivitatea extravertiților la stimuli pozitivi este Sistemul de activare comportamentală, BAS (Behavioral Activation System). Acest sistem este sensibil la semnale de recompensă, spre deosebire de sistemul de inhibiție comportamentală, care este receptiv la semnale de pedeapsă. BAS poate fi responsabil de producerea afectelor pozitive și atunci diferențele individuale la nivelul forței acestui sistem pot conduce la nivele diferite de fericire. Expoși la aceiași stimuli pozitivi, indivizii cu un BAS mai puternic vor răspunde altfel decât cei cu un BAS mai slab. Chiar dacă extraversiunea este legată de fericire cu un coeficient de corelație ridicat, există o minoritate care nu intră în paternul majorității, adică există introvertiți fericiți [10].

Nevrotismul (neuroticism) are, de asemenea, o relație puternică cu starea de bine, de această dată, una negativă. În special afectele negative sunt cel mai puternic corelate cu nevrotismul. Watson și Clark au descoperit că între nevrotism și afectivitatea negativă este o corelație pozitivă atât înaltă, încât cele două variabile se pot considera egale [apud 6].

Stima de sine, evaluată în cele mai multe studii cu scala lui Rosenberg, a corelat cu starea subiectivă de bine în toate studiile empirice, întrunind valori la coeficienții de corelație de cel puțin 0,5. Au fost stabilite relații semnificative între stima de sine și atitudinea pozitivă față de viață în general. Unii consideră stima de sine ca parte a stării subiective de bine și nu doar o variabilă cognitivă a personalității. Au fost găsiți coeficienți înalți de corelație între stima de sine și satisfacția față de viață, stima de sine și nevrotism, dar coeficienți mult mai mici între stima de sine și extraversiune. Relații interesante ale stimei de sine cu alte variabile sunt evidențiate de Rosenberg și colaboratorii [6].

În 2003, Cheng și Furnham descoperă, cu ajutorul unui studiu corelațional realizat în rândul a 234 participanți adolescenți, că stima de sine și relația cu părinții au o putere predictivă directă

asupra fericirii, în timp ce extraversiunea și stabilitatea emoțională prezic fericirea, având ca mediator stima de sine. Stima de sine ridicată explică probabil scorurile mari la acea minoritate de introvertiți fericiți despre care am vorbit ceva mai sus. De asemenea stima de sine corelează pozitiv cu tendința de a savura sau dimpotrivă a reprimă afectele pozitive, iar aceasta este o altă explicație a corelației dintre stima de sine și fericire, pe care o oferă un studiu al lui Wood și colaboratorii [apud 6].

Locusul controlului, concept elaborat de Rotter, este la fel o componentă cognitivă a personalității și se definește ca așteptări generalizate legate de faptul că evenimentele sunt sub propriul control sau sunt datorate altor persoane, soartei, norocului și altor factori externi, întâmplători sau necesari, inevitabili. Multe studii au indicat corelații înalte între starea subiectivă de bine și controlul intern. Argyle (2001) arată că persoanele fericite consideră că ele au avut un rol important în determinarea evenimentelor pozitive și că acest fenomen va continua să se producă în diferite domenii ale vieții. El citează o serie de studii corelaționale, care confirmă relația semnificativă între controlul intern și atitudinea pozitivă față de viață, stima de sine, sănătatea. Controlul intern-extern este influențat de venit, de clasa socială, iar autonomia și competența percepută în realizarea sarcinilor corelează pozitiv cu satisfacția în muncă [6].

Abordările contemporane consideră, de regulă, optimismul ca pe un aspect cognitiv, mai precis o expectanță, un scop sau o atribuire cauzală cu privire la evenimente viitoare despre care individul are sentimente puternice. Peterson (2000) arată că optimismul este și motivat, și motivant în același timp prin componenta emoțională pe care o deține. Pentru a fi adaptative, credințele legate de sine și de lume nu trebuie să fie perfect corecte, așadar nu acuratețea lor le face adaptative [apud 3].

Spre deosebire de depresivi, persoanele fericite sunt optimiste cu privire la viitor, își amintesc cu ușurință evenimente plăcute din trecut, au o atitudine pozitivă față de ceilalți, evaluează mai mulți stimuli ca fiind plăcuți.

Starea subiectivă de bine este, cel puțin parțial, determinată și de comparația pe care individul o face cu standardele instituite în mediul său social și pe care le cunoaște. Standardele se formează prin observații asupra oamenilor din jur sau prin raportarea la ceea ce indivizii înșiși erau în trecut. Diener și Lukas (2000) arată că oamenii sunt fericiți și satisfăcuți dacă depășesc standardele ce funcționează în societate, și, din contra, trăiesc niveluri scăzute ale stării de bine dacă se află sub nivelul acestor standarde [apud 3]. Procesul comparației sociale înseamnă pur și simplu reflectarea asupra informațiilor despre una sau mai multe persoane în raport cu propria persoană (Wood, 1996, apud Diener). Ținta comparațiilor poate fi o persoană din apropiere sau cunoscută de la televizor sau personaje construite imaginar. Atunci când oamenii se compară, ei pot acorda mai multă atenție asemănărilor sau dimpotrivă, deosebirilor dintre ei și persoanele țintă. Nu toți oamenii pun accent pe contrastele dintre ei și ceilalți, adică nu toți se simt nefericiți când sunt inferiori într-un domeniu și nici fericiți când sunt superiori altora în anumite privințe. Unele persoane pot considera comparațiile cu indivizii cu mai mult succes decât ei drept motivante sau prilejuri de a le aminti despre insuccesele lor. Opinia lui Diener este că utilizarea comparației sociale este mai curând o strategie cognitivă de coping influențată de personalitate și de starea subiectivă de bine. El consideră că alegerea țintei cu care se compară cineva și gândurile pe care le are ca rezultat al acestei comparații sunt rezultatul și nu cauza stării subiective de bine [8].

Relația dintre reprezentările sociale și starea subiectivă de bine este una circulară, între ele există o relație de interinfluențare. Stefan Klein în cartea sa Formula fericirii (2006) scrie că simțul civic, echilibrul social și controlul asupra propriei vieți formează în societate triumphiul magic al

stării de bine. Și dacă aceste trei criterii sunt îndeplinite adecvat, oamenii se arată mai mulțumiți de viața lor, ele fiind într-o strânsă interdependență. Dânsul susține că un singur om are prea puține mijloace de a influența direct echilibrul social, iar societatea tinde spre această țintă când gradul de educație al majorității oamenilor crește și cultura lor începe să se transforme. Angajarea în activitate a actorului social oferă fericire atât prin rezultatele efortului depus cât și prin plăcerea inerentă realizării activității. Activitatea este, după Klein, cheia trăirii sentimentelor plăcute atât în cazul fericirii individuale cât și pentru fericirea în societate [2].

Cercetările internaționale (Argyle, 2001, 2003) relevă diferențe semnificative în trăirea subiectivă a stării de bine atât în plan individual cât și la nivelul societății. Agențiile internaționale au fost preocupate mai ales cu calitatea vieții în diverse țări, interesându-se de măsurile economice, de sănătate, apoi de educație și alte indicii. În studierea stării subiective de bine la diferite popoare trebuie de ținut cont de elementele culturale. În țările vestice, spre exemplu SUA, emoțiile pozitive sunt legate de numeroase condiții: o sănătate bună, puține divorțuri, mai puține schimbări ale locurilor de muncă etc. În alte culturi bunăstarea subiectivă poate avea alte corelate, alte caracteristici ale contextelor favorizante. Diener consideră că pentru a dezvolta psihologia pozitivă într-o țară trebuie cercetate și cunoscute specificitățile stării subiective de bine în acea cultură, astfel încât intervențiile ulterioare să se facă ținând cont de rezultatele cercetării autohtone. Argyle descrie dispoziția pozitivă ca un bun predictor al fericirii, cantitatea de timp petrecută în bună dispoziție se corelează cu fericirea. Autorul prezintă efecte benefice ale fericirii asupra sociabilității, comportamentelor de ajutorare și altruiste, performanței în muncă, vitezei de gândire și creativității, asupra sănătății fizice și psihice. Fredrickson (2009) abordează efectele emoțiilor pozitive asupra subiectului și atrage atenția asupra necesității schimbării paradigmatelor clasice de studiu ale emoțiilor. Funcția emoțiilor pozitive este de a facilita comportamentele de apropiere sau de continuare a acțiunilor. Experiențele emoționale pozitive împing actorii sociali spre a se implica și a se angaja în diverse activități. Această funcție de a motiva în direcția continuării liniei de gândire sau acțiune pe care au inițiat-o ori de a începe o activitate plăcută este prezentă și la senzațiile plăcute și la buna dispoziție. Abordările tradiționale ale fenomenului emoțiilor au ignorat emoțiile pozitive sau le-au confundat cu stări afective înrudite cum sunt dispoziția sau senzația plăcută. Fredrickson a propus un model al creșterii și dezvoltării emoțiilor pozitive, numindu-l Broaden-and-Build Theory of Positiv Emotions și a argumentat faptul că emoțiile pozitive largesc repertoriul momentan de gândire, de acțiune și construiesc resursele personale ale individului [6, 8].

Studii asupra efectelor pe termen lung ale diverselor psihoterapii au indicat beneficiile și schimbările în stilul de viață personal. În societățile colectiviste bunăstarea subiectivă a comunității contează foarte mult. Moscovici (2011) susține că principalul factor de reușită în influența unui grup este stilul de comportament. Influența socială implică negocieri, confruntarea punctelor de vedere și eventuala căutare a unei soluții acceptabile pentru toți, pentru această influență crucial este stilul de comportament al fiecărui actor social. Stilul de comportament trimite la organizarea comportamentelor și opiniilor, la derularea și intensitatea exprimării lor. Ele au un aspect simbolic și unul instrumental care se raportează la actor prin forma lor și la obiectul acțiunii prin conținut, transmit semnificații și determină reacții în funcție de aceste semnificații [5].

Există cinci stiluri de comportament (Moscovici, 2011), pe care autorul le descrie detaliat în lucrarea sus-menționată: investiția, autonomia, consistența, rigiditatea, echitatea. Persoana sau grupul care adoptă unul dintre aceste stiluri trebuie, dacă vor ca stilul să fie recunoscut și identificat social, să îndeplinească următoarele trei condiții [5]:

- să aibă conștiința relației care există între starea interioară și semnele exterioare pe care le folosesc;
- să folosească semnale în mod sistematic și consistent, pentru a evita o neînțelegere din partea receptorului;
- să păstreze aceleași relații între comportamente și semnificații pe tot parcursul unei interacțiuni, adică să se asigure că de-a lungul interacțiunii cuvintele nu-și schimbă semnificația.

În interacțiunea socială, aceste moduri convenționale de organizare a comportamentului au ca scop să dea celui alt grup sau persoane informații despre poziția și motivația grupului/persoanei aflate la originea interacțiunii. Ele indică un anumit grad de deschidere, de certitudine sau de angajare, pot semnala o dorință de a influența. Astfel stilurile de comportament sunt aranjamente intenționale de semnale verbale/non-verbale, care exprimă semnificația stării prezente și viitoarea evoluție a celor care le afișează. Se presupune că ele suscită atitudini pozitive sau atitudini negative și determină câmpuri psihologice punând accentul pe evenimente și obiecte particulare din mediu.

Prin intermediul comunicării se promovează relații sociale interindividuale și intraindividuale armonioase, de bunăstare. Comunicarea este o sursă de influență. Au fost realizate multe experimente, începând cu Binet care cu peste o sută de ani în urmă, în 1900, remarcase că atunci când un subiect A aude răspunsul unui subiect B, el are tendința de a da același răspuns ca și B. În 1921, Moore a realizat o cercetare experimentală despre influența pe care o are o informație provenită de la majoritatea subiecților asupra modului de a gândi a subiecților [apud 3].

Putem spune că „ceilalți” constituie un element esențial în elaborarea judecăților, opiniilor, adoptarea conduitelor / comportamentelor indivizilor și a grupurilor. Informația, atitudinea, comunicarea și procesele de influență pe care „ceilalți” le generează contribuie la structurarea câmpului social în următoarele dimensiuni: normativă, cognitivă, socială și afectivă. Influența creează, întărește sau impune valori, atitudini, canalizează decodarea realității și prelucrarea informațiilor. Ea permite emergența unor puncte de referință comune pe care se întemeiază coeziunea de grup, asigurând permanența și determinând consistența comportamentelor membrilor grupului [4].

Până în prezent au fost realizate multe cercetări care au demonstrat foarte clar rolul esențial al reprezentărilor sociale în cadrul fenomenelor de grup. Rezultatele obținute sunt importante, întrucât ele generează un model predictiv al proceselor de grup. Cunoșcând rețeaua de comunicare, structura cognitivă și organizarea socială a grupului putem anticipa performanța lui, structurarea internă, bunăstarea, modelul de comunicare în cadrul lui. Sistemul de reprezentare al subiectului/grupului presupune ansamblul imaginilor prezente în grup care se referă la diferitele elemente cu care se confruntă acesta. Confruntându-se cu condițiile obiective ale situației, subiecții dezvoltă o activitate de percepție și de restructurare internă, activitate strict cognitivă care le permite să-și aproprieze aceste elemente, să le înțeleagă și să le dea un sens. Reprezentarea este produsul acestei activități cognitive proprii fiecărui individ. Realizarea analizei reprezentărilor sociale este importantă, ea ne permite să discernem realitatea subiectivă atât a individului cât și a grupului. Individul și grupul își definesc poziția în funcție de această realitate subiectivă și grație ei pot fi înțelese anumite cauze ale comportamentului lor. Putem considera că sistemul de reprezentare al unui individ sau al unui grup, adică ansamblul imaginilor și relațiilor care unesc aceste imagini între ele, este un element determinant al comportamentului, al eficacității, al naturii și al structurii schimburilor interindividuale [4, 5].

În acest context menționăm importanța climatului psihologic în grupul de copii, preadolescenți, adolescenți. Fenomenele psihosociale cu care se confruntă elevii sunt interpretate în comunitatea științifică ca factor de grup, ce au influențe stimulatoare, catalizatoare și determinativ pozitive sau negative asupra procesului didactic [1].

Psihologia colectivă, de grup, este generată de interacțiunile dintre membrii grupului, asimilată de fiecare membru în parte și materializată în conduitele elevilor. Stările colective și, îndeosebi, cele plăcute, tonifiante (bucuria, entuziasmul, satisfacția, încrederea, optimismul etc.) pot fi transformate în forțe facilitatoare și dinamizatoare ale procesului instructiv-educativ. Climatul psihologic favorabil învățării, educării și formării personalității trebuie fructificat la maximum, dacă există; și dacă nu există atunci trebuie creat sau determinat deliberat. Profesorul trebuie să știe că influențele educative sunt mai eficiente într-un climat destins, armonios, cald sub raport afectiv decât în cel tensional, dezechilibrat, rece. Clasa de elevi este un grup foarte important pentru orice copil, căci personalitatea lui se modelează în contextul relațiilor interpersonale, grupale și intergrupale [1, 5].

Bunăstarea psihologică a copilului, a elevului, a cadrului didactic se regăsește în suportul social. Resursele sociale și personale s-au dovedit a fi mai strâns legate de starea de bine decât cele materiale. Adrian Neculau în cartea sa *A fi elev* vorbește despre viața psihosocială a colectivității ca fiind o scenă deschisă pe care se desfășoară acțiunile și interacțiunile personalității umane care „se ajustează și reajustează în funcție de comportamentele beneficiarilor, de expectațiile celor din jur” (Neculau, 1983). Reacțiile actorilor sociali, în plan atitudinal și comportamental, acționează ca o forță de „control social” capabil să-l determine pe individ să-și regândească și să-și remodeleze comportamentul, să-și perfecționeze competența psihosocială, capacitatea de a interacționa satisfăcător cu cei din jur, spiritul de cooperare, tactul interpersonal [apud 5].

Un rol pregnant în stabilirea relațiilor profesor-elev o are structura caracterului, atitudinile volitive, concepția despre lume și viață ale învățătorului, dincolo de unele caracteristici biologice inerente, ca cele de vârstă și sex, profesorul ar putea să influențeze, în mod satisfăcător, învățarea și rezultatele ei, atitudinile și interesele, aspirațiile și orientările profesionale ale celor care învață prin comportamentele și atitudinile sale, prin empatia și relațiile sale cu elevii. Afectivitatea constituie una dintre acele atribute ale personalității care poate fi pusă în corelație strânsă cu randamentul învățării la elevi, starea subiectivă de bine a elevului și învățătorului, optimismul față de viitorul copilului, gândirea pozitivă și autocritică, inclusiv, simțul umorului. Dimensiunea rețelei sociale a individului și inserția lui socială sunt doar predictorii ai stării de bine, dar această relație este mediată de importanța atribuită de actor relațiilor sociale și de cultura mediului social care prescrie suportul social ca mecanism de coping.

În concluzie, determinantele psihologice descrise ale stării de bine sunt caracteristice atât pentru adulți cât și pentru copii, preadolescenți, adolescenți. Toți actorii implicați în sistemul educațional merită să trăiască sentimentul fericirii, copiii au dreptul la bunăstare și confort psihologic, iar starea subiectivă de bine trăită de cei angajați în procesul educativ va asigura comoditate psihologică a vieții școlare și profesionale.

Referințe bibliografice:

1. Bălțescu S. Bunăstarea subiectivă a elevilor de liceu și studenților. Cluj-Napoca: Editura Universității “G. Barițiu”, 2009.
2. Klein S. Formula fericirii. București: Editura Humanitas, 2006.
3. Muntele-Hendreș D. Starea subiectivă de bine. Iași: Universitatea „Al. Ioan Cuza”, 2009.

4. Neculau A. Despre fericire și opusul ei. În: Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială. Nr. 1 (30), 2013. P. 91 -96.
5. Popescu M. Reprezentarea socială a muncii la cadrele didactice din învățământul primar: Teză de doctor în psihologie. Chișinău: UPSC, 2016.
6. Аргайл М. Психология счастья. СПб: Питер, 2003.
7. Селигман М. Путь к процветанию: новое понимание счастья и благополучия. Москва: Манн, Иванов и Фербер, 2013.
8. Diener E., Diener M., Diener C. Factors predicting the subjective well-being of nations. In: Journal of Personality and Social Psychology, Nr. 69, 1995. p. 851-864.
9. <https://www.researchgate.net/publication/23545619> Narrative identity and eudaimonic well-being
10. <https://www.researchgate.net/publication/15816781> Costa Jr PT McCrae RR Influence of extraversion neuroticism on subjective well-being happy unhappy people J Pers Soc Psychol 38 668-678

**THE WAYS TO KNOW THE RIGHTS OF THE CHILD AT PRIMARY LEVEL OF
EDUCATION
MODALITĂȚI DE CUNOAȘTERE A DREPTURILOR COPILULUI LA NIVELUL
PRIMAR DE ÎNVĂȚĂMÂNT**

Valentina CIOBANU,
dr., conf. univ., UPS „Ion Creangă”

CZU: 373.3:341.231.14-053.2

Summary: In this article we have referred to the ways of getting to know the rights by the pupils of the primary school level.

The primary school pupils can acknowledge their rights by means of reading, having the competence to manage the learning experience within educational contexts, the ability to manage this proceeding, alongside throughout information and communication technologies.

The use of information and communication technologies in the Romanian language and literature object and increase of pupils' interest for reading will facilitate the potential to know the rights of pupils to education, training, and the right to express their own opinion.

Rezumat: În acest articol ne-am referit la modalitățile de a cunoaște drepturile elevilor nivelului primar de învățământ.

Elevii la acest nivel pot să-și cunoască drepturile sale prin lectură, având formată competența de gestionare a experienței lectorale în contexte educaționale, abilitatea de a mânui acest instrument, și prin intermediul tehnologiilor informaționale și de comunicație.

Utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicație în cadrul disciplinei Limba și literatura română, creșterea interesului elevilor pentru lectură va facilita capacitatea de a cunoaște drepturile elevilor la educație și instruire, dreptul de a-și expune propria opinie.

Key words: rights to education and training, information and communication technologies, reading.

Cuvintele-cheie: drepturile la educație și instruire, tehnologii informaționale și de comunicație, lectură.

Copiii reprezintă resursa umană esențială într-o societate, de aceea cadrele didactice care activează în domeniul învățământului primar au nevoie de multă răbdare, atenție și perseverență, pentru a educa o generație cultă, educată și sănătoasă.

Elevii nivelului primar de învățământ trebuie să fie educați într-o societate bazată pe principii democratice, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui fundamentale sunt